

Černodolské proměny

Už z dálky mě vítala Černá hora (1299 m n.m.) ozářená sluncem a nad ní, na špálovsky modrém nebi, se ve větrných proudech a mužných adrenalinových záchvatech proháněla křídla rogal a paraglidingu. Na nebi snad bylo v tu chvíli víc lidí než na Černodolském náměstí. A z vrchlabského letiště ještě do toho nebeského zmatku vzlétly větroně, snad aby si prohlédly odvážlivce zblízka. Nádherný den. Víkend jak má být. A všude bohorovné ticho, které se snažili narušit stavebníci, kteří využívali dnů volna k práci. Jednak likvidovali pozůstatky zimy, jež nás letos obzvlášť potěšila neskutečným množstvím sněhu (čehož vlekáři ve ski areálech a majitelé penzionů či hotelů nelitovali), a také pokračovaly práce nedokončené v důsledku brzkého příchodu zimy a mrazu.

Cílem mojí dnešní cesty se stala horská obec Černý Důl ležící sotva sedm kilometrů východně od Vrchlabí ve Vrchlabské vrchovině. Pro mnoho návštěvníků se stává právě tato obec výchozím bodem či branou do Krkonoš. Pro mne se však Černý Důl, spolu s dalšími dvěma obcemi - Císta v Krkonoších a Fořt - patřící pod jeden společný obecní úřad, stal jakousi základnou pro získání informací o obci, která za poslední léta prošla vsutku revolučními změnami. Proměnila se v prosperující malebnou obec, nabízející sportovcům, turistům a zahraničním návštěvníkům nejen překrásnou přírodu, ale také vynikající služby, jakých se leckde nedostává.

Městys či obec Černý Důl dostal svůj název patrně díky své poloze. Kdysi se rozkládal uprostřed hlubokých černých lesů a pod Černou horou. K obci tehdy patřila i Nová Ves a obce tzv. třetího dílu - uskupení horských bud Bobí, Böhnischovy, Hrnčířské, Liščí a Spieglovy boudy, zvané také Na Zrcadle. Podle historiků byla nejstarším dílem Nová Ves. První zmínka o ní náleží do r. 1489. Byla to ves lánového typu rozprostřená po obou březích Stříbrného potoka.

Zlato a stříbro

V Krkonoších a sousedních Jizerských horách se už v šestnáctém století těžily drahé kovy. Geologové by nám otázkou, proč se zlato nalézalo právě v Krkonoších, asi pragmaticky zdůvodnili, ale já jsem spíš pátral po počátcích tohoto díla. Pravda je, že jsem se nedozvěděl, kolik těchto drahých kovů se zde vytěžilo, ale vím, že to byl majitel vrchlabského

panství Jan Tetour z Tetova, který měl z toho velký užitek. Když od něho později odkoupil panství Kryštof Gendorf z Gendorfu, realizoval rozsáhlé plány těžby v celých Krkonoších. Získal od císaře Ferdinanda I. Habsburského rozsáhlá horní práva a privilegia, jež obcím Nová Ves a Lánov umožňovaly vařit a točit pivo, provozovat řemesla a konat týdenní trhy. Nedaleko Nové Vsi pak vznikla hornická osada nazvaná podle jednoho dolu Gottes Hilf (Boží pomoc) a v r. 1556 tady postavili kapli stejného jména. Když Gendorf zemřel, získala majetek jeho druhorozená dcera Eustachie, manželka bývalého kancléře lehnického knížectví Zikmunda Bocka z Hermstorfu. Eustachie v r. 1564 povýšila osadu Gotteshilf na městečko s novým názvem Černý Důl a dala mu do vínku mnohé hornické svobody.

Tři dcery a Valdštejn

Historie Černého Dolu (osada byla poprvé zmíněna již v r. 1383 jako osídlení v horní části Stříbrného potoka a centrum těžby železné rudy) je tak zajímavá, že ještě chvíli u ní zůstanu. Po smrti Eustachie si její panství rozdělily její tři dcery:

Barbora, Kateřina a nejmladší Rozina. O scelení panství se po smrti Roziny, která zdědila po matce největší díl vrchlabského panství, zasloužil až její syn Vilém, jenž jednotlivé části od ostatních potomků vykoupil. Doly prosperovaly až do konce 16. století, kdy nastala stagnace i přes další pokusy o obnovu těžby. Jméno Viléma Miřkovského ze Stropčic se po Bílé hoře objevuje mezi obviněnými, ale pro nedostatek důkazů je mu konfiskační komisí udělen generální pardon. Přesto se svého majetku musel vzdát kvůli dluhům. V r. 1624 prodává panství za 110 000 kop míšeňských válečnickovi Albrechtu z Valdštejna, sídlícího na Frýdlantě. Měl s Krkonošemi stejné plány jako předchozí panstvo. Jeho nákladné pokusy skončily jeho zavražděním v Chebu. Dochází k dělení jeho rozsáhlého majetku. Panství Vrchlabí získali Morzinové, kteří povzbuzeni úspěšnými pokusy těžby ve Svatém Petru obnovili v letech 1704 - 08 těžbu železné rudy. Ale to už těžbařství skomíralo a další pokusy byly neúspěšné. Vrchlabské panství patřilo Morzinům do r. 1881, kdy rod vymřel po meči a dcera Aloisie je přinesla věnem Heřmanu Černínovi z Chudenic. Černín-Morzinové tak drželi panství až do r. 1945.

Nejdelší lanovka

Po vlastních jsem prošel celou obcí. Proč nepřiznat, že se mi tady líbilo. A také jsem si pohovořil s několika občany-rodáky, od nichž jsem získal další zajímavé informace, o něž se chci s vámi podělit. To ale už jsem spěchal na obecní úřad, kde jsem měl přesně o poledni domluvenou schůzku se starostou Ing. Zdeňkem Krausem (od r. 2002), takto i členem rady Krajského úřadu Královéhradeckého kraje, zodpovědného za oblast školství a kultury. Protože je často v krajském městě, musel vytvořit podmínky pro fungování úřadu. Ponechal si územní plánování a výstavbu v obci, ostatní povinnosti převzali místostarostové a operační řízení svěřil tajemníkovi obecního úřadu.

Nejprve jsem se ale zastavil v přízemí budovy, kde bylo zřízeno informační centrum a knihovna. V hezky upravené a moderně vybavené místnosti mě přivítala slíčná slečna, která mně podala mnoho zajímavých informací, dokonce mi vyprávěla i hezkou pověst, jež se váže k obci. V sezoně, která se prakticky počítá od prvního sněhu, navštíví prý centrum až pět set lidí denně.

Hned po vzájemných pozdravech jsem se pana starosty zeptal na onu lanovku, kterou jsem viděl při své procházce obcí.

„Nákladní lanovka vozí vápenec z vápencového lomu z naší obce do Kunčic nad Labem a měří 8 250 metrů,“ sděluje mi starosta a ještě dodává: *„Už v 18. století se tady těžil vápenec v lomu, který koupil roku 1844 Alois Renner. K němu později přidal jeho syn vápenku a zpracování mramoru. Tahleta nákladní lanovka je pravděpodobně nejdelší a dost možná i nejstarší nákladní lanovkou v celé Evropě.“*

To se ví, nezapomněl jsem se podívat do Ski areálu kousek od náměstí. Je skutečně monstrózní a provozuje ho MARKID Trutnov s.r.o. I dnes se tam pracovalo podle zásady - až se zima zeptá. Na poměrně příkrém svahu je sedačkový vlek a kolem areálu vznikly nové penziony pro chvíle občerstvení a odpočinku lyžařů. Pan starosta mi tvrdil, že s provozovatelem mají dobrou spolupráci a přináší to obci ovoce.

Kde se staví a mládne

V současné době má Černý Důl s přilehlými dvěma obcemi celkem 755 stálých obyvatel, ale v sezoně se počet rekreatantů a milovníků zimy mnohonásobně zvýší.

„Letošní zima byla skutečně pro podnikatele velmi příznivá,“ usmívá se starosta. *„V obci působí devadesát ubytovatelů s kapacitou přibližně 2 200 lůžek, když počítáme i horské boudy. Máme zde dva hotely - Aurum a Svatý Michael. Poplatky, které od ubytovatelů inkasujeme, jsou dobrým vkladem do našeho obecního rozpočtu. Samozřejmě zima měla i stinnou stránku. Spoustu peněz jsme museli uvolnit na odklizení sněhu zejména z komu-*

nikací. Ale tak už to v horách chodí...”

Byl jsem se v hotelu Aurum podívat. Kromě jiného má i vnitřní bazén, whirlpool, saunu i solárium, tělocvičnu, kuželnu, tenisové kurty (v zimě i jeden krytý), ale také konferenční sál pro sto padesát lidí a další služby, které uspokojí i ty nejnáročnější naše i zahraniční návštěvníky. A lyžařský vlek se školou je hned vedle hotelu.

Obyvatel přibývá i díky tomu, že má obec vlastní stavební pozemky, které může odprodat individuálním stavebníkům na stavbu rodinných domků. Ostatně kdo by nechtěl bydlet v Krkonoších?

„Obec vlastní stavební pozemky, usilujeme o změny v územním plánu, abychom získali další. K dnešnímu dni jsme obdrželi 31 žádostí o pozemky, na nichž chtějí žadatelé stavět rodinné domky. Počítáme, že v první fázi uspokojíme

asi polovinu žadatelů ještě v tomto roce. Stavět u nás chtějí nejen naši občané, ale i zájemci z nedalekého okolí, z Prahy i z Českých Budějovic. A také Nizozemci, kteří u nás už postavili dvaadvacet objektů v Čisté. Té domkové kolonii říkáme Holandská vesnička. Nizozemci u nás také vykupují starší objekty, které rekonstruují. Teď projevíli zájem o náš autokemp.

S výstavbou je spojena i otázka budoucnosti obce. V současné době máme věkový průměr obce kolem dvaadvaceti let. Ale už v loňském roce nastal určitý zlom. Zvyšuje se počet mladých lidí a rodin s malými dětmi. Podařilo se nám na výjimku udržet školu s prvním stupněm, neboť je na hranici počtu žáků. Starší školáci dojíždějí buď do Vrchlabí nebo do Rudníku. Ještě že máme vcelku přijatelnou dopravní obslužnost.“

Putování Krakonošovým královstvím

S panem starostou hovoříme o Svazku obcí Východní Krkonoše (SOVK). Jeho členy je 8 měst a obcí z východní části Krkonoše a podhůří. Jsou to Černý Důl, Horní Maršov, Malá Úpa, Mladé Buky, Pec pod Sněžkou, Janské Lázně, Svoboda nad Úpou a Trutnov. Všechny členské obce mají celkem necelých 40 tisíc trvale žijících obyvatel.

„SOVK byl založen v r. 2003 pro ochranu zájmů, ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje všech členských obcí, realizace projektů a integrovaných programů a účasti v národních i mezinárodních programech. Usiluje o zlepšení informovanosti obcí, koordinuje jejich společnou činnost a podporuje nezbytnou propagaci této turisticky atraktivní oblasti,“ říká starosta.

Hlavním důvodem pro realizaci plánovaného projektu je vytvoření podmínek ke zvýšení využívání kapacit turistického ruchu mimo hlavní lyžařskou sezonu především v jarním, podzimním a letním období a prodloužení průměrné délky pobytu návštěvníků v Krkonoších, v souladu s představami místních obyvatel a kapacitou území. Projekt nabízí návštěvníkům program a možnosti vyžití mimo nejcennější vrcholové partie Krkonošského národního parku (KRNAP).

Jaký je pohled na tuto novou iniciativu, jsem se opět zeptal starosty Krause.

„Projekt Putování Krakonošovým královstvím vytvoří základ efektivní propagace a marketingu oblasti východních Krkonoš jako turisticky atraktivní lokality formou ucelené nabídky ubytování, turistických služeb a volnočasových aktivit pro naše návštěvníky, spojené formou věrnostního programu - hry Putování Krakonošovým královstvím. Úspěšný byl první ročník této hry, teď na něj navazujeme a bereme zkušenosti z obdobných projektů v jiných regionech. Mám na mysli třeba Kačenu pohádkovou říši v Orlických horách, Valašské království Bolka Polívky nebo třeba Pohádkovou zemi Brčálník na Šumavě...“

A co tato hra obsahuje? Návštěvníci si mohou zakoupit cestovní glet (pas Krakonošova

království, zvlášť pro dospělé a zvlášť dětský). Využitím služeb partnerů Krakonošova království v různých lokalitách dostanou do glejtu razítka. Za určité množství razítek v glejtu budou držitelé odměněni dárkovými a upomínkovými předměty. Pro první fázi projektu na území východních Krkonoš se očekává zapojení asi padesáti partnerů Krakonošského království - podnikatelů a poskytovatelů služeb souvisejících s turistickým ruchem.

Zpřístupnění hornického podzemí

Již jsem vzpomínal, že Černý Důl je úzce spjat s hornickou činností. Tu zcela zastavila třicetiletá válka, kdy městečko i doly byly takřka zlikvidovány vpádem žoldáků. Na povrchu je zachována řada pozůstatků po hornické činnosti i část podzemí je relativně známá. Dnes, kdy příjem obcí v Krkonoších je zejména z turistického ruchu, se pozůstatky po hornické činnosti dají využít částečně i komerčně, především však pro propagaci obce. Toho si jsou černodolští radní plně vědomi a pustili se do díla.

Slovo má opět starosta obce: „Česká speleologická společnost Alběřice ve Svobodě nad Úpou nám v loňském roce vypracovala podrobnou studii, již se teď zabýváme, zejména její finanční zátěží, ale i přínosem pro obec. Jedná se o možnosti využití důlních děl v centru obce (Špičák), Železného dolu a Berghausu.

Kupříkladu štola č. 1 a štola č. 5 na lokalitě Berghaus představují štolový obzor v původní délce zhruba 700 m. Štola č.1 ústí v bočním údolí Stříbrného potoka a byla hlavní štolou tohoto patra a je propojena se štolou č. 5. Ústí štoly je dosud zavalené. Celý štolový obzor je ražen profilem 3,25 čtverečních metrů jako jednokolejné chodby. V chodbách je několik závalů, ale štola nebyla zatopena vodou... Návrh na zpřístupnění je takový, že by návštěvníci prošli štolovým obzorem v délce asi půl kilometru, kde v rozrážkách by mohly být instalovány ukázky hornické techniky..."

Povídání o zpřístupnění černodolského podzemí zejména lokality Berghaus na soutoku Stříbrného a Červeného potoka, by mohlo pokračovat dalšími kapitolami. Už teď je vcelku jasné, že bude třeba počítat i s jistou nevratností všech investic. Na druhé straně je možné využít odkrytých dolů k další propagaci obce v rámci cestovního ruchu. Vytvořením naučné stezky a dalších doprovodných programů je možné poskytnout poučení i zábavu široké veřejnosti. Vstup do podzemí by mohl být vyvrcholením celého systému pro náročnější klientelu. V případě upřednostnění expozice zaměřené na průzkum a těžbu uranu (padesátá léta) bude Černý Důl (zlato, stříbro) vynikajícím rozšířením zpřístupněného krkonošského hornického podzemí po Harrachovu

(fluorid, baryt) a Obřím Dole (železo, měď, arzén). Sám jsem zvědav, jak se obec rozhodne, zda vloží investice do tohoto smělého, ale náročného projektu. Určitě a rád se přijedu podívat na otevření naučné hornické stezky.

Kostel sv. Michaela Archanděla

Znovu se procházím obcí. Uvědomuji si, jakými prošla proměnami. Jako by ke mně od Černé hory dolétly temné tóny Bachovy fugy. Po ukončení dolování totiž skončilo období relativního blahobytu, zdejší obyvatelstvo se muselo přeorientovat na plátenictví, přadláctví, zemědělství, chov dobytka a práce v lesích. S rozvojem pastevectví souvisí zakládání jednotlivých bud. Podle

tereziánského katastru v Černém Dole pracoval 1 pekař, 1 řezník, 23 tkalců, 1 truhlář a 1 švec. Zatímco Nová Ves byla lánová, Černý Důl byl navržen jako město s čtvercovým náměstím a navazoval na vesnici v jeho polovině. Obě obce byly spojené a v dokumentech uváděny společně. Rychtářský a purkmistrovský úřad však patřil k Černému Dolu. A ještě jedna takřkající správní zajímavost: Černý Důl měl rychtáře, 11-12 přísežných, 2-3 starší a církevního otce. Po zavedení obecního zřízení se již používalo pouze názvu Černý Důl, ale k formálnímu sloučení došlo až vyhlášením c. k. místodržitele ze dne 30. 12. 1902.

Žili zde převážně obyvatelé německé národnosti (v r. 1930 se z celkového počtu 1 105 lidí přihlásilo k německé národnosti 1 059 obyvatel a k české jen 42). V městy si sídlila i četnická stráž. První dřevěný vodovod byl postaven v r. 1867 a napájel kašnu na náměstí. Elektřina pronikla do obce v r. 1914.

První sakrální stavbou v Černém Dole byla kaple postavená v r. 1556. V r. 1607 byla přestavěna a rozšířena na kostel sv. Michaela Archanděla. Původně sloužil kostel protestantům, protože zde žilo pouze několik katolíků. Morzinové se jako katolická vrchnost nesmlouvavě a tvrdě snažili o rekatolizaci obyvatelstva. Nekatolíci se však v horách dlouho udrželi. Hory jim poskytovaly nejen útočiště, ale i styk s emigrací ve Slezsku a pašování knih. Pro potlačení tohoto nežádoucího vlivu byli do Vrchlabí povoláni augustiniáni. Jejich řádoví kněží sloužili v horských farnostech nad Černým Dolem jako administrátoři a kaplani a šířili tam katolickou víru.

Poslední přestavba kostela proběhla v letech 1830-32, kdy byl kostel prodloužen. Na obecním hřbitově byla v r. 1902 postavena novogotická hřbitovní kaple...

Zlatá žila a Krakonoš

Největším krkonošským vypravěčem byl dozajista Josef Štefan Kubín (dožil se 101 let). Na závěr vyprávění o Černém Dole jsem pro vás připravil jednu „kérkonošskou poudačku“.

Vypráví se, že v Antonínově údolí u Maršova bydleli dva bratři, Ondra a Jan. Měli tam jen takovou boudu na spadnutí, táta zahynul při práci v lese a matka se z bídy k smrti utrápila. Proto se bratři rozhodli, že se vydají do světa a vezmou to přes Černý Důl na Jilemnici, aby sehnali práci nebo vstoupili do služby u sedláka. Chlapci to byli silní, žádné práce se neštíteli. Když se ocitli na vrcholu Černé hory, sedli si do mechu, aby pojedli trochu chleba a ovčího sýra. Už už se chystali, že budou pokračovat v cestě, když se zničehonic objevil vousatý muž, který nesl těžký pytel přes rameno.

„Kam máte, dědo, namířeno s tím pytlem?“ zeptal se Ondra.

„Ale do Vrchlábu na trh,“ pravil stařec.

„Tak to máme společnou cestu,“ usoudil Jan a naložil si na záda dědův těžký pytel.

Když došli až do Černého Dolu, řekl stařík: „Zkuste to tady. Byla otevřena nová štola, snad vám přinese štěstí. Pozdravujte tam Kryštofa.“ A jak se na hoře zjevil, tak také zmizel.

Bratři brzy nato našli novou štolu a dostali práci. Asi za týden, když byli unaveni z těžké práce, sedli si na kámen, aby si odpočinuli. Vtom se osvítila rozrážka a v ní stál permoník v zelené vysoké čepici.

„Zapomněli jste mi vyřídít pozdrav,“ řekl mužíček. „Já jsem Kryštof.“

První se z překvapení vzpamatoval Ondřej. „My jsme, nezapomněli, ale nevěděli jsme komu a od koho tě máme pozdravovat...“

„Přece od Krakonoše.“

„To byl ten starý muž s pytlem, co šel do Vrchlabí?“ lekli se bratři.

Dali se s Kryštofem do řeči a ten jim ukázal místo, kde mají rubat. Pustili se s vervou do práce a brzy odkryli silnou zlatou žilu. Bylo po bídě, vrátili se zpátky do Antonínova údolí, oženili se a postavili nové dřevěné chalupy. A ještě jim zbyly peníze na koupi dvou kravek. Po letech se znovu vrátili do Černého dolu, ale zlatou žilu už nikdy ne našli. Byl to dar od Krakonoše, že mu pomohli s těžkým pytlem. Inu, říká se, Krakonoš vždycky splácel dobro dobrem, zlo zlem.

S velkou nadsázkou mohu tvrdit, že jsem v Černém Dole prožil šest století trvání této obce. Setkal jsem se s lidmi, kteří to se svou obcí myslí doopravdy a chtějí, aby všechno fungovalo tak, jak má. Mají svůj krkonošský kraj, v němž žijí a pracují, skutečně rádi a chtějí i vám nabídnout příslovečnou pohostinnost.

Ještě chvíli jsem pozoroval pestré vzduchoplavce nad Černou horou, ale v uších mi zněla slova pana starosty Krause. „Přijedte k nám, do Černého Dolu, zase někdy pobejt!“

Text a foto Josef Semerák

